

Historien om Elvira Madigan og Sixten Sparres grav

Af Keld Bo Larsen

Arkivmedarbejder, Taasinge Lokalhistoriske Arkiv

Del I: Omkring Elvira og Sixtens grav

Introduktion

På Landet Kirkegård på Tåsinge ligger Hedvig Jensen, med kunstnernavnet Elvira Madigan, og Sixten Sparre begravet. Den tragiske historie fra 1889, hvor Elvira og Sixten kom af dage i Nørreskoven på Tåsinge, har gennem tiderne bragt sindene i bevægelse og til tider i kog og været en tilbagevendende kilde til mytedannelse. Interessen for historien blusser op med jævne mellemrum, ofte forårsaget af debatindlæg eller bogudgivelser om emnet. På Landet Kirkegård og Elvirapladsen i Nørreskoven er der fortsat en jævn strøm af besøgende.

I det følgende bliver det belyst, hvordan gravpladsen på kirkegården og mindestedet i Nørreskoven har været konfliktfyldte omdrejningspunkter for de skiftende fortællinger og fortolkninger, ja til tider politiske kamppladser, om retten til Sixten og Elviras historie.

Ældre foto af Landet Kirkegård, der viser den oprindelige grav. Begge gravplader er lyse med tydeligt optegnet skrift. Det tyder på, at der er foretaget en retouchering af billedet. Postkort fra 1908, Taasinge Lokalhistoriske Arkiv.

Forhistorien kort fortalt

Elvira Madigan, 21 år med det borgerlige navn Hedvig Jensen, var stjerneartist i forældrenes cirkus, hvor hun sammen med sin halvsøster optrådte som linedanserinde. De havde turneret rundt i Europa med stor succes, og søstrene havde fået en anerkendelse af kongen i form af et sølvkors til hver. Glansen var dog gået noget af cirkuset, og det fortælles, at Elvira til sidst måtte optræde på markedspladser udsat for pøbelens tilråb. Den 34-årige adelige Sixten Sparre var løjtnant ved Skånske Dragonregiment, gift og havde to børn. Hustruen var fra en velhavende familie, der ved giftermålet havde fået en betydelig medgift. Sixten havde dog gennem flere år haft et stort overforbrug og formøblet formuen. Han havde stiftet gæld til højre og venstre, hvilket medførte, at hans mange kreditorer blev mere og mere påtrængende.

Sixten havde interesse for litteratur, poesi og teater, et emne, han skrev om i aviserne. Han havde ved en cirkusforestilling i 1888 set Elvira optræde, hun gjorde et uudsletteligt indtryk på ham. Et par korte møder og en hemmelig korrespondance førte til, at de sidst i maj måned året efter flygtede sammen, hvorefter de dukkede op i Svendborg og på Tåsinge. De indlogerede sig på Hotel Svendborg, hvor de boede i godt en måned. I perioden foretog de flere udflugter i omegnen, bl.a. til Troense og Nørreskoven. Herefter flygter de fra regionen og tager til Troense, hvor de indlogerer sig privat. Et par dage efter tager de på udflugt til en lille lysning i Nørreskoven, hvor de dræbende skud falder. De bliver fundet nogle dage efter af en lokal kvinde og hendes datter, der straks kontakter skovfogeden, der underretter de relevante myndigheder.

Ligene beredes

Efter ligsynet og opgørelsen over, hvilke ejendele de havde på sig, blev ligene lagt i kisterne. Det var pastor Schousboes karl, Rasmus "Præst", og en medhjælper, der hentede kisterne ved snedker Klemmensen i Lundby, hvorefter de kørte til gerningsstedet i Nørreskoven. Ligene var blevet klædt nøgne, da tøjet skulle sendes til rensning i Svendborg. Det beskrives, at ligene havde ligget i flere dage, og at der var en gennemtrængende liglugt på stedet. En vandrehistorie beretter, at medhjælperen ville fjerne en ring fra Elviras finger, men da han forsøgte, trak han hele fingeren af. De slemt til-

Vilhelm Carl Christian Schousboe, sognepræst for Landet Sogn i perioden 1877-1910. Efter menighedens ønske overtog han embedet efter sin far. Foto: ca. 1890, Taasinge Lokalhistoriske Arkiv.

redte nøgne lig blev svøbt i lagner og kørt til præstegården for at blive gjort i stand af præstekonen. På den måde var det pastor Schousboe, der aktivt tog medansvar for, at de ulykkelige mennesker kom værdigt i graven. Som førstehandsvidne har han gjort sig sine tanker om årsagen og om, hvordan begravelsen kunne foregå. Kisterne blev herefter kørt fra præstegården for at blive hensat i kapellet, indtil begravelsen skulle finde sted lørdag den 27. juli.

På kirkegården

På kirkegården blev der udpeget en ret stor begravelsesplads, centralt placeret syd for et stort egetræ. En fornem plads, der afspejler, at de døde havde en særlig anerkendelsesværdig status, Sixten var adelig, og Elvira en kendt personlighed. Endvidere at baron Carl Juel-Brockdorff på Valdemar Slot personligt havde været delagtiggjort, idet han havde været i Nørreskoven på gerningsstedet, som hørte til hans besiddelser, og korresponderet med Sixtens familie.¹ Han havde anmeldt sin deltagelse til begravelsen, hvor mange fornemme kranse og buketter prydede kisterne.

Om lørdagen skulle begravelsen foregå kl. 13, og rygterne var løbet i forvejen som en steppebrand over hele øen, så lokale og badegæster flokkedes omkring kirkegården, da baronen med hans følge, ledsaget af Sixtens bror, ankom præcis på slaget ét. Det var lokale mænd, som under klokkeringning bar de blomsterbesmykkede kister fra kapellet den korte vej til begravelsespladsen.

Begravelsen

Efter at kisterne var blevet nedsænket i gravene, talte pastor Schousboe "meget smukt og gribende", hvor han gik ud fra skriftstedet: "Dømmer ikke at I ikke også skulle dømmes." Talen var velformet og gjorde dybt indtryk på de tilstedeværende. Herefter salmesang, jordpåkastelse og fadervor. Schousboe, som havde været direkte vidne til Elvira og Sixtens skæbne, var ikke i tvivl om, at de skulle have en værdig begravelse. Han havde indset, at denne begivenhed var skelsættende og ville blive husket i mange generationer. Der blev langt mange blomster på gravene, flest på Elviras. Allerede her blev grunden lagt til den skik, der stadig praktiseres, at nyligtede lægger den brudebuket, som Elvira aldrig fik.

Teologisk strid

Pastor Schousboe har givetvis haft sine overvejelser over, hvordan begravelsen skulle foregå. Selvmord har i den kristne tankegang været helt uacceptabelt og medført sjælens fortabelse. Men selv om de formentlig døde ved egen hånd, skulle de jo begravnes. Det foregik førhen i stilhed og på et afsidesliggende sted på kirkegården. Fra midten af 1800-tallet var der dog blødt op på denne praksis, hvor de mere progressive præster kunne give selvmordere en begravelse, der svarede til ved naturligt dødsfald. Hvilket vil sige, at ud over den obligatoriske jordpåkastelse og fadervor blev der også holdt en tale og sunget salmer.

I 1889 var der et efterspil, da sagen blev drøftet på det uformelle Stiftskonvent nogle måneder efter begravelsen. Her var der flere holdninger til præsternes ageren ved begravelse af selvmordere. De fleste var tilhængere af at bevare retten til at tale, hvilket også pastor Schousboe argumenterede for, til stort mishag for biskop Stein, der tilhørte den konservative kirkeretning. Sagen blev også taget op i "Det kirkelige Raad", der anmodede om at forbyde tale, sang og klokkeringning ved selvmorderbegravelser. Biskop Swane fra Viborg var også inde over sagen med sine holdninger, men havde ingen forventninger til, at Cultus- og Justitsministeren ville følge biskoppernes indstilling. Den efterfølgende henvendelse til ministeriet gav ikke anledning til nogen ændring, idet sagen blev henlagt.²

Hyppige selvmord

Ifølge flere medier var der efter tragedien i Nørreskoven et stigende antal selvmord. I Politiken den 27. juli 1889 er der artikler om "Selvmordsmanien" og "Atter igaar et Selvmord". Enkeltstående eksempler fremførtes med beskrivelse af, at man så en "person hænge på et havestakit med et reb surret om halsen".³ Om der efterfølgende skete flere selvmord, er vist ikke undersøgt. En uvidenskabelig gennemgang af de tre sogne på Tåsinge for perioden ti år før og ti år efter 1889 viser ingen nævneværdig ændring i antallet af selvmord.

Aviserne har ellers afholdt sig fra at omtale selvmord. Dels af hensyn til de efterladte, dels for at det ikke skal skabe præcedens. I nutidens medieverden fortsættes denne hensyntagen-

de holdning. F.eks. omtaler medierne normalt ikke selvmord, hvor det lokalt ofte sker ved at springe ud fra Svendborgsundbroen.

Lokalbefolkningens holdning

Dengang som nu var holdningerne delte blandt lokalbefolkningen. Mest udbredt var nok den almindelige forargelse, hvor skam og skyld var dominerende temaer. Mange så med foragt på historien som hor, mord og selvmord. Forargelsen beskrives af øjenvidner ved begravelsen, hvor der hånligt høres: "Sådan en, der render fra kone og børn" – og om Elvira: "Sådan en skamløs tøs."⁴ En tilsvarende foragt kom til udtryk, når turister spurgte om vej til gravstedet: "Det er da ikke noget at rende efter. Det er jo bare hor, mord og selvmord."⁵

Men blandt lokalbefolkningen var der også mere rummelige holdninger, der så historien som en menneskelig og social tragedie om et ulykkeligt par, der også havde krav på en værdig begravelse. Efterfølgende var der flere i lokalbefolkningen, der frivilligt vedligeholdte gravstedet og fjernede visne blomster efter de mange buketter, som turister havde lagt. Der blev hæget om den romantiske fortælling med en vis stolthed over, at så mange viste interesse ved at besøge stedet.⁶

Et medicirkus

Interessen for dramaet var enorm og blev dyrket gennem datidens kommunikationskanaler. Aviserne skrev flittigt og skrev af efter hinanden. Der blev fremstillet billeder med Elvira og Sixten. I Svendborg havde fotograf Graa i Gerritsgade kronede dage med at reproducere billeder i eget navn. Det er dog nu konstateret, at der var tale om en kopiering af en svensk fotografis materiale. Cigarkasser med billede af Elvira kom i handelen. Der blev sågar fremstillet voksdukker af parret, som blev fragtet rundt i Danmark og Sverige, hvor de blev forevist mod entrébetaling.

I Troense var indrettet en souvenirbutik i Elvira Madigans Hus,⁷ der gennem mange år solgte nips og postkort. Poul Fredholm havde fra 1958 indrettet et museum i Bregninge, hvor der blev udstillet de effekter vedrørende historien, som han havde samlet gennem en årrække.

Foreviget i digte og skillingsviser

Medvirkende til udbredelse af dramaet var de skillingsviser og sange, som blev skrevet umiddelbart efter hændelsen. Julius Strandbergs skillingsvise "Det var på Taasinges skønne Egne" blev solgt over hele landet og underbyggede den romantiske tilgang til historien. Sangen huskes stadig på Tåsinge, hvor flere af de ældste stadig kan synge den udenad.

Holger Drachmanns digt "Til de to" tager et opgør med "den sladrende flok" og dobbeltmoralen, men er samtidig med til at understøtte historien om den romantiske død. Saxons vise fra 1932 "Sorgeliga saker hända", der stadig er populær især i Sverige, er endnu et eksempel på en vise, der hylder fortælling om at gå i døden for den store kærlighed.

Den omstridte grav

Graven blev købt for 50 år af Sixten Sparres familie og var derved sikret frem til 1939. Det var planlagt, at der skulle etableres et jerngitter omkring, hvilket aldrig blev lavet, angiveligt på grund af det økonomiske uføre, som Sixten efterlod sig. Der var omkring 1943 tanker om at oprette en "Elvira-fond" for at skaffe midler til et nyt og større gravminde. Disse planer løb ud i sandet. Efter 1939 blev graven kun nødtørftigt vedligeholdt, og der var tanker om at nedlægge den, nu hvor menighedsrådet selv skulle betale.

Ikke desto mindre blev graven retableret, og under krigen fik den en fornyet turistmæssig tiltrækningskraft efter indspilningen af Åke Ohbergs film *Elvira Madigan* fra 1943. Hermed indledtes en ny æra, hvor den populistiske romantisering fik et stort publikum. Denne blev i den grad forøget som følge af filmen af Bo Widerberg fra 1967 med Mozarts bekendte klaverkoncert nr. 21. Den idylliserende historiefortælling blev understøttet af Poul Erik Møller Pedersens fiktive romaner, der stadig sælges og er udkommet i perioden 1967-89. I hans bøger dyrkes de "hede favntag", og at "de gik i døden sammen på grund af ulykkelig kærlighed". Der krydres med forfalskede kærestebreve, og i sidste udgave strammes til med en påstand om, at Elvira var gravid – elementer, der har publikumsappel.

Med Anders Enevigs bog fra 2005 kom der anderledes styr på de historiske fakta. Han går her specielt i rette med Poul Erik Møller Pedersens fremstilling af historien og leverer et tiltrængt modspil. Denne efterfulgtes af flere bøger om emnet, der sætter en anden og ny dagsorden. Bøgerne af Kathinka Lindhe og Klas Grönqvist er de mest omtalte. Her ses Sixten som en hensynsløs morder, der udnyttede den intetanende Hedvig til sit eget egoistiske behov for berømmelse. Nuancer om Elviras medinddragelse eller mulige accept bliver overset. Gamle myter erstattes af nye.

Gravfreden udfordret

Graven har været flyttet tre gange i forbindelse med omlægning af kirkegården.⁸ I 1964 blev de oprindelige gravsten erstattet med de såkaldte "turiststen", hvor Hedvig Jensens navn blev erstattet med "Elvira Madigan". Dette skete af praktiske snarere end af ideologiske årsager, nemlig for at slippe for de utallige henvendelser og forespørgsler hos både naboer og graver om, hvor graven lå. I 1995 blev der bygget et graverkontor med værksted og, for især turisterne, et tiltrængt toilet. Dette havde været stærkt efterlyst, da der i høj-

De nye turistgravsten med "Hvil i Fred Elvira"-stenen centralt placeret. Graven er vendt, så man nu ser mod øst. Foto: ca. 1983, Taasinge Lokalhistoriske Arkiv.

sæsonen kommer adskillige busselskaber på besøg. På baggrund af behovet for ekstra rengøring og vedligeholdelse af kirkegården har provstiudvalget ydet en tillægsbevilling på 240 timer årligt.

Nogle vil måske mene, at folkekirken hermed aktivt bidrager til at holde historien og myterne om romantisk ulykkelig kærlighed uden anden udvej end døden i live – forherliger, måske ligefrem?

Turisme eller tavshed

100-årsdagen i 1989 for Elvira Madigan og Sixten Sparres dødsdag blev bl.a. markeret ved udgivelsen af Henrik Janssens, Svendborg Museum, bog i 2. udvidede udgave med en stort anlagt reception på Valdemar Slot. Museet så naturligvis her en mulighed for flere gæster og turister. Tilsvarende interesser var der på Taasinge Museum i Bregninge, hvor Elvira og Sixten-udstillingen kunne bevæge romantiske gemytter.

Turistforeningen i Svendborg var dog ikke til sinds at gøre særlige anstalter i jubilæumsåret. Den daværende turistchef, Tinna Myrup, ønskede ikke at markere "eller holde festligheder i forbindelse med et mord og et selvmord". Journalisten var dog vedholdende i avisartiklen, og turistchefen måtte indrømme, at der er mange turister, der spørger specifikt efter materiale om emnet. Endvidere at hun personligt ugen før var guide på tre ture til graven på Landet Kirkegård.⁹ Et lokalt debatindlæg samme dag, hvori det hedder "Lad dem dog i fred!", udtrykker godt den holdning hos mange i lokalområdet, der oplever turismeindustriens overeksposering af historien, så det nærmer sig det kvalmende.

Nyt arkitekttegnet gravminde

Det i februar 2013 indviede gravminde består af en større cirkulær plads omgivet af to runde bænke, med gravplader i midten placeret på en plint af granit. De gamle originale og skrøbelige sten er monteret i en metalramme, hvorover der er beskyttende glas. Det er de lokale Praksis Arkitekter i Troense, der har tegnet projektet, med menighedsrådet i Bjerrebym-Landet som bygherre. Finansieringen er tilvejebragt fra Sydbank, LAG Svendborg og Svendborg Kommune. Det har

Landet Kirkegård, området under egetræet, hvor graven har været placeret og flyttet flere gange. Den nuværende runde mindeplads til højre, med de indrammede oprindelige gravplader monteret på en granitplint. I baggrunden til højre for kapellet anes pastor Schousboes familiegravmæle. Foto: Keld Bo Larsen, maj 2022.

fra starten været et krav fra menighedsrådet, at de blev holdt økonomisk skadesløs. Nu fremstår gravstedet som en arkitekttegnet, men atypisk fordybelsesplads tilpasset større selskaber, der kommer i turistbusser, som her kan finde plads og samtidig skabe kulturhistorisk værdi for området. For fin vil nogle synes og ude af proportioner med den traditionelt udformede landsbykirkegård.¹⁰

Ifølge Klas Grönqvist "vakte designet voldsom kritik, det anses af mange for at være både grimt og uværdigt til en kirkegård. I alle tilfælde ligger monumentet flere meter fra Elvira og Sixtens egentlige hvilested".¹¹ Ønsket om, at gravene, af turistmæssige grunde, kunne præsenteres bedre, vandt altså denne runde i ringen over holdningen "Lad dem dog være i fred" udtrykt i det lokale debatindlæg 1989.

Svendborg Kulturkanon

En diskussion opstod i kølvandet på lanceringen af Svendborg Kommunes kulturkanon i 2016, hvor historien om Elvi-

ra og Sixten kom med under emnet "Markante personligheder". Der havde forinden været en demokratisk proces med høringsrunde og afstemning om de foreslåede emner, hvorefter kulturudvalget vedtog forslaget.

Der kom efterfølgende debatindlæg, der kritiserede, at netop den historie var kommet med, hvor man især var utilfreds med Sixten Sparre, der omtales som "En skidt knægt" og "...foragtelig og usympatisk i enhver henseende, og har intet at skaffe i en kulturkanon". Elvira Madigan kunne nok til nøds accepteres som en del af vores fælles kulturarv. Holdningerne bag indlæggene var inspireret af de nyeste bogudgivelser fra Klas Grönqvist og Kathinka Lindhe.¹² Debatten døde dog hurtigt hen, og den fik ingen indvirkning på den fortsatte tilstrømning af turister til gravstedet og på museet i Bregninge. Dog kunne man nu på Taasinge Museum tilbyde to versioner af historien: den lyserøde og den lyseblå, der henholdsvis refererer til farven på omslagene på bøgerne af Møller Pederens romantiserede og Enevigs faktaorienterede bøger. Man kan selv vælge efter temperament.

Ønsker Sixtens lig gravet op

Debatten blussede op i 2021 foranlediget af byrådsmedlem i Svendborg Karl Magnus Bidstrup, der argumenterede for, at en morder ikke skulle ligge begravet ved siden af sit offer. Initiativet var aktiveret af MeToo-debatten, hvor der var fokus på overgreb og partnervold. Det trak overskrifter i avisen, at Sixten Sparres jordiske rester burde graves op og sendes til Sverige.¹³ "Så længe han ligger, hvor han ligger, så er det en legitimering af en alvorlig forbrydelse," hed det fra Karl Magnus Bidstrup. Avisen indhentede udtalelser fra forskellige lokale instanser som menighedsrådet og Svendborg Museum, der mente, at det var et vanvittigt forslag. Taasinge Museumsvalg var heller ikke tilhængere af at ændre på de eksisterende forhold. Der var dog enighed om, at historien om Elvira og Sixten trænger til en kraftig redigering, så der tages afstand fra den romantiserende tilgang til historien. Det er fortsat vigtigt at få nuancerne med, så man ikke falder i den modsatte grøft, hvor Sixten Sparre er godt på vej til at blive udsat for et karaktermord.

Michael Jensen fra menighedsrådet var meget kategorisk i afvisningen af at flytte Sixtens grav, og han understregede, "at graven er historisk og at man ikke sletter historien, hel-

ler ikke den mindre behagelige historie, bare fordi en omtale-hungrende politiker har fået en skør idé”, og endvidere pointeres, ”at gravfreden ikke må krænkes”.¹⁴

Der blev sågar taget kontakt til en statsobducent for at få hans vurdering af, om der stadig kunne være jordiske rester tilbage af Sixten Sparre. Det måtte også tages i betragtning, at graven har været flyttet flere gange, men at dette jo kun har været ændringer på jordoverfladen. Bidstrups forslag vandt på ingen måde gehør, ikke engang hos hans egne partifæller i byrådet.

Kampen om historien

Fra begyndelsen har selve historien været et stridsspørgsmål: Var det et dobbeltselv-mord forårsaget af ulykkelig kærlighed, eller var det et overlagt mord efterfulgt af selvmord? Den gode pastor Schousboe, der tilhørte kirkens moderate fløj, var bevidst om begivenhedens historiske dimension. Som førstehandsvidne til begivenheden var han sikker i sin sag om ikke at fordømme eller udpege skyldige. ”Dømmer ikke” var det gennemgående tema i hans opfattelse. Den romantiske fortælling har i flere generationer været den toneangivende, hvori den sentimentale og populistiske holdning har været gennemgående.

Med de nyeste bøger om emnet er fokus og fordømmelse rettet mod Sixten Sparre, der ses som en koldblodig egoist, der planlagde mord og selvmord, for derigennem at opnå udødelig berømmelse. Forfatterne analyserer og argumenterer, men afsiger dom om Sixten Sparres skyld uden retssag eller mulighed for forsvar. Et karaktermord af Sixten Sparre? Detaljer om Elviras sandsynlige viden om det forestående og en eventuel medvirken, accept, aktiv deltagelse, overgivelse eller passivitet forbigås, eftersom skurken ér udpeget.

Del 2: Mindestedet i Nørreskoven

De gamle bukser

Man finder Elvirapladsen, mindestedet over Hedvig og Sixten, i Nørreskoven. I 1889 beskrives stedet som afsidesliggende, hvor man skulle trænge sig frem gennem sumpet terræn med tæt krat og brændenælder. Skovfoged Jansen

Nørreskoven 1889. På gerningsstedet kort tid efter selvmordene ses fem personer, der formodes at være Elviras bedstemor, fru Lundmann, lokale kvinder, der fandt ligene, og en droschekusk. Foto: Emil Hansen, Svendborg, Taasinge Lokalhistoriske Arkiv.

havde hængt et stykke af nogle gamle bukser op i buskene, for at øvrigheden kunne finde vej. De mange nysgerrige, der strømmede til, rev stykker af stoffet i den tro, at de havde sikret sig en souvenir af Sixten Sparres bukser. Der blev også af en skovgæst samlet et par blodbestænkte bøgeblade, der nu opbevares på Taasinge Museum i Bregninge sammen med finderens beskrivelse. Det siges, at museumsstifter Poul Fredholm efterfølgende har "frisket" disse blodspor op med svineblod.

Stedet har bibeholdt sit autentiske præg, omsluttet af skoven på naturens præmisser. Stedet appellerer til et andet publikum end turistbusserne, der besøger gravpladsen på Landet Kirkegård. Lavpraktisk mangler der parkeringsmuligheder ved Nørreskoven, så det kræver en egen indsats. Der skal spadseres nogle kilometer, og der skal findes vej.

Landet eller Bregninge Sogn?

Samtiden var ikke i tvivl om, at ligene blev fundet i Landet Sogn, hvorfor det var sognefoged Niels Mortensen Lund i Lundby og pastor Schousboe, Landet Sogn, der skulle sørge for formalia og begravelse. Findestedet er placeret tæt på skellet til nabosognet Bregninge ca. 40 m fra sognegrænsen og ca. 60 m fra befæstet skovvej.¹⁵ Der har i eftertiden været flere vidtløftige spekulationer om gerningsstedets placering. Om det måske dog alligevel lå i Bregninge Sogn? Eller teorien om, at ligene lå lige præcis på sognegrænsen, så det var hovedets placering, der afgjorde, hvor de hørte til.

Det har været hævdet, at hvis selvmordene var sket i Bregninge i pastor Madsens sogn, ville begravelsen have været anderledes, da han angiveligt skulle have været stærkt kritisk over for selvmordere.¹⁶ Denne påstand synes dog ikke at holde vand, idet pastor Madsen i hans embedsperiode (1882-91) har begravet andre selvmordere, uden skelen til dødsårsag. Hertil kommer, at baron Juel-Brockdorff var medinddraget i hele forløbet, og at Sparre også var adelsmand. At Sixtens bror Edvard var gæst hos baronen på Valdemar Slot i dagene omkring begravelsen, ville have gjort en værdig begravelse i Bregninge til en nødvendighed.

Mindestenen

I Nørreskoven opsatte skovarbejderne Hans Engstrøm og Rasmus "Bogense" Rasmussen en mindesten omkring 1939.¹⁷ Stenen blev transporteret op fra stranden.¹⁸ En alternativ beretning oplyser, at det var Bernhard Pytlick, der boede i Landmålerhuset, der sammen med sin bror Valdemar i 1941 opsatte stenen, som ifølge dem blev slæbt op fra et nærliggende vandløb. Årsagen var, at man fældede de bøgetræer, hvor turister og besøgende havde skåret navne og mærker i træet ved selvmordsstedet. Endvidere fortælles det, at der på træerne var hæftet talrige breve og meddelelser efterladt af romantiske sjæle.

Det er en karakteristisk furet sten, der måler ca. 70 x 60 cm, i bjergarten "båndet gnejs". En stenart, som er almindelig forekommende på egnen og ofte bruges som prydsten i haverne og ved indkørslerne til gårdene. I samme forbindelse blev der plantet tre tujatræer ved skovvejen ud for pladsen, så man efterfølgende kunne lokalisere stedet. Samtidig hermed blev der plantet tre nåletræer i en trekant, hvor stenen står i midten. Træstubbene fra disse tre træer kan endnu ses, selv om de er fældet sammen med den tidligere nåleskov for ca. ti år siden.

Faret vild i skoven

Mange har i tidens løb haft svært ved at finde stenen. Svendborg Museum har ikke gjort det nemmere, da der i Jansens bog fra 1989 er angivet et kort med en markering af stedet samt en udførlig beskrivelse af ruten, der skulle følges for at finde derhen. Desværre var det et forkert sted, der var udpeget og ovenikøbet placeret i Bregninge Sogn. Miseren blev

Ved mindestenen i Nørreskoven er ofte placeret blomster og anden spontan udsmykning. Her en "brændende kærlighed" med vedhæftet brevhilsen i plastpose, der vidner om en planlagt handling med en romantiserende tilgang. Foto: Keld Bo Larsen, november 2022.

der rettet op på i 1993, efter at man havde konsulteret lokal-kendte, hvorefter Svendborg Museum udarbejdede et nyt kort med den korrekte placering.

Forsikringsselskabet Codan

Skoven og omliggende marker har i umindelige tider hørt under Stamhuset Thorseng (Valdemar Slot). Der har altid været vogtet nidkært over jagten, hvor krybskytteri er blevet bekæmpet med alle midler. Ubuden færdsel uden for skovveje og på marker blev strengt påtalt. Det var især under "Carl-barons" periode, at ejendomsretten blev håndhævet. Dette forhold blev mærkbart forværret, da Nørreskoven og Pederskov i 1983 blev solgt fra til forsikringsselskabet Codan, der havde den karismatiske direktør Peter Zobel som frontfigur. Der blev hermed indført en mere restriktiv adgang til skovarealerne, idet der blev etableret en omfattende indhegning for at holde vildtet i skoven. Formålet var, ved intensiv fodring og selektiv afskydning, at opdrætte råbukke med store opsatser. Der var prestige i at opnå mange points for de flotte gevirer til trofæsamlingen, og det gav omtale, når jagterne kunne tiltrække de kongelige og kendte erhvervsforbindelser. Zobel indrettede sig i "Bylovhuset", i den sydlige del af Nørreskoven, der blev renoveret som jagthytte. Samtidig med at skoven blev indhegnet, blev den vejvisning til Elvirapladsen, der dengang fandtes, fjernet. Lukningen af skoven var upopulær blandt lokale og besøgende, ligesom turismeaspektet blev tilsidesat.

Nørreskovens adgangsforhold

Omkring 2002 solgte Codan alle skovene på Tåsinge tilbage til Valdemar Slot, der derefter solgte dem videre til forskellige investorer. Nørreskoven blev overtaget af Nørreskov A/S, hvor baronens svigersøn, rigmanden Rory Fleming, tilførte den nødvendige kapital. Med denne overtagelse kom der bedre adgangsbetingelser i skoven, og der blev opsat vejvisersten, der ledte hen til Elvirapladsen. Dette var en imødekommende gestus over for skovgæsterne, men også et tiltag for at hindre besøgende i at færdes uden for skovvejene i søgen efter pladsen. Jagten var stadig et stort aktiv for slottet. Der har i tidens løb været afholdt mange guidede ture til fods og på cykel til Elvirapladsen, og det har været et yndet udflugtsmål på Tåsinge. Stedet er en vigtig del af den lokale

selvforståelse, og der reklameres i diverse turistbrochurer og på hjemmesider.

I 2021 blev der på initiativ af SANS-1 lavet en true crime-lydvandring i Nørreskov: "Mysteriet om Elvira Madigan", hvor man kunne købe adgang på en app i Useum, der førte lytteren igennem skoven, mens historien blev fortalt. Det skete i et tæt samarbejde med Nørreskov A/S, som havde en naturlig interesse i, at besøgende holdt sig til skovvejene. I samme forbindelse blev der etableret tre ekstra vejvisersten, der dog først måtte opsættes fra juli måned, hvor bukkejagten var overstået.

Interessekonflikten mellem offentlighedens adgang og skovdriften/jagten blev tydeligere, da Beretterakademiet søgte adgang til Elvirapladsen til et projekt, der omfattede få mennesker i to dage. De fik ikke tilladelse til at gå de sidste 60 meter ind i skoven til pladsen. I private skove er der fri adgang på befæstede veje, og der har gennem mange år været anerkendt adgang på stien de sidste meter ind i skoven. Offentlighedens adgang til det kulturhistoriske mindesmærke er bedst tjent med, at parterne gensidigt tager hensyn til hinanden.

Læserpanel

Som eksempel på den bevågenhed, der i lang tid havde været omkring tilgængeligheden i Nørreskov, blev der i 2013 af Fyns Amts Avis nedsat et læserpanel, der skulle komme med forslag til markedsføring primært for at fremme turismesagen, men også under hensyntagen til jagt- og skovdriftsinteresser. Der fremkom en del forslag, spændende fra opsætning af en bronzeskulptur til en bedre afmærkning for at kunne finde stedet. Resultatet var nok nærmest, at status quo blev opretholdt, hvor slottet havde opsat tre vejvisersten, der fra Nørreskov viste hen til Elvirapladsen. En bedre tilgang for busser med parkeringsplads og asfaltering af skovveje var der ikke mulighed for.

På "Elvirastenen" ses ofte fastklemte mønter i den furede overflade. En skik, der almindeligvis fortolkes, som om man har villet give dem de penge, som de manglede i levende live. Der ses endvidere markblomster, flettede kranser og sammenbundne kors af pinde og andre effekter, man tilfældigt måtte have haft i lommerne. Det forekommer også, at besøgende lægger købeblomster og endog breve med hilsener til de døde.

En hemmelig døds kult

Dyrkere af det okkulte tilskriver gerningsstedet en særlig status, hvor således en døds kult skulle samles for at lægge særlige offergaver og pinde i mærkelige mønstre. Man kan forstå, at det kun er medlemmer af denne hemmelige kult, som har indsigt i ritualerne, og som holder stedet helligt. Til den okkulte vinkel medvirker ligeledes den tvivl, der er, om Elvira og Sixten dødstidspunkt, hvor den officielle forklaring er, at de døde torsdag nat eller fredag morgen. Imidlertid har de været observeret om lørdagen af de to familier i Landmålerhuset – eller var det måske deres genfærd, de så?¹⁹ Ja, historien er stadig velegnet til at skabe nye myter.

Mysteriet om Elvira Madigan

Samme tema anslås i lydvandringen²⁰ udarbejdet af SANS-1, hvori det hedder sig, at man en tidlig morgen i skoven ved solopgang vil kunne opleve spøgerier. Her vil man måske kunne se den skræmte Hedvig gå fortvivlet rundt mellem træer og krat evigt søgende for at finde hjem til sin mor. Historiefortællingen fra SANS-1 bliver ledsaget af det nykomponerede "Elvira tema" af Harald Haugaard, der på forbilledlig vis formår at indfange den dystre stemning i Nørreskoven. Lydvandringen fortæller om flere mulige hændelsesforløb. Her berettes om, hvordan Elvira og Sixten kryber sammen ude i den mørke kolde skov. Sixten har taget kontrollen over Elvira, der ikke magter at modsætte sig en sidste voldtægt, og hvor der opstår kamp mellem dem, inden Elvira bliver myrdet. Beretningen rummer også en anden version, hvor Elvira er den aktive part i selvmordet. Det fortælles her, at de er blevet enige om, at de begge skal dø sammen, og hvor Sixten tilbyder at skyde Elvira først. Hun insisterer dog på selv at trykke på aftrækkeren.

Befriende, at der på den måde lægges op til flere udlægninger af den afsluttende historie, idet vi her præsenteres for to yderpoler, hvor Elvira enten bliver brutalt myrdet eller begår selvmord ved egen hånd.

I Beretterakademiets²¹ version af dødsscenen bliver dramatikken skærpet. Her fremstilles Sixten som en psykopatisk og hensynsløs morder. Han holder Elvira fysisk og psykisk fastlåst og tillader dårligt, at hun træder af på naturens vegne.

Våger kontrollerende over hende i skoven for at forhindre, at hun flygter. Myrder den skrækslagne Elvira med koldt blod, som han har planlagt, hvorved han oplever den efterstræbte forløsning, ved at missionen endelig lykkes. Hans eget efterfølgende selvmord sætter kronen på værket. Denne udlægning af historien stemmer overens med den for tiden gængse opfattelse, men savner nuancer og svar på flere spørgsmål. Hvad skete der, forinden de kom ud i skoven? Hvornår var Elvira bevidst om, at de skulle dø? Havde hun givet sit samtykke, sin accept, havde hun resigneret eller opgivet at kæmpe imod? Vi ved det ikke.

Elvirapladsen

Gennem tiderne har stedet i Nørreskoven haft forskellige betegnelser, men uden at der officielt har været noget beskrevet, endsiige noget angivet på kortmateriale. Brugen af et bestemt navn refererer gerne til den historiske tilgang, forfatteren har til begivenheden, og er præget af den aktuelle tidsperiode, hvor nu MeToo-debatten gennem en periode har været den dominerende holdningsskaber. I den første lange periode blev den romantiske tilgang til historien ofte brugt. Selvmordsstedet, Elvirastenen eller Elvirapladsen, der nævnes 1939, havde da allerede være brugt i længere tid.²²

De nyeste bøger af Klas Grönqvist og Kathinka Lindhe ser tragedien som et overlagt og planlagt drab efterfulgt af selvmord begået af en kynisk morder. Det er på den baggrund ikke underligt, at benævnelsen "Mordpladsen" konsekvent bliver brugt. Dette vel også for alene ved navnet at understøtte deres tilgang til historien.

Hvilket navn der vinder indpas, afhænger i høj grad af, hvem der bemægtiger sig historiefortællingen. Vil det være med udgangspunkt i et brutalt mord, eller vil det være en mere nuanceret tilgang, hvor flere muligheder holdes åbne. Eller sagt med pastor Schousboes inkluderende ord: "Dømmer ikke". Lokale kræfter vil formentlig foretrække et mere neutralt navn, hvor "Elvirapladsen" er et godt bud.

Litteratur

Bogø, Dines, hjemmeside om kriminalsager, "Elvira Madigan og Sixten Sparre".

Bomuld Hamilton-Wittendorff, Bo, *Guide til det okkulte Danmark*, 2007.
Enevig, Anders, *Fakta om Elvira Madigan og Sixten Sparre*, 2005.
Grönqvist, Klas, *En dråbe faldt – Elvira Madigan*, 2017.
Grönqvist, Klas, hjemmesiden "elviramadigan.se".
Hansen, Anna J., *Tåsinge-skæbner*, 1988.
Jansen, Henrik M., *Elvira Madigan & Sixten Sparre*, 1987 og 1989.
Juel-Brockdorff, Niels, *Spredte erindringer gennem 80 aar*, 1960.
Larsen, Keld Bo, "Elvira og Sixten 130 år efter", *Tåsinge Årbog*, 2019.
Lindhe, Kathinka, *Sixten og Elvira – historien om et mord*, 2021.
Pedersen, Poul Erik Møller, *Elvira Madigan*, 1989.
Poulsen, Hans V., *Den gode vilje*, 2007.

Andre kilder

SANS-1, true crime-lydvandringen på Useeum: *Mysteriet om Elvira Madigan*, 2021.
Taasinge Lokalhistoriske Arkiv: diverse artikler, optegnelser og beskrivelser, 1889-2023.

Noter

1. Niels Juel-Brockdorff, 1960.
2. Anders Enevig, 2005, 169.
3. Henrik M. Jansen, 1989 (1987), 49.
4. Anna J. Hansen, 1988.
5. Hans V. Poulsen, 2007.
6. Taasinge Lokalhistoriske Arkiv.
7. A. Frederiksens kolonialhandel, Strandgade 6.
8. Dines Bogøs hjemmeside, <https://www.bogoe.org/>.
9. Fyns Amts Avis 15.7.1989.
10. Fyns Amts Avis 25.2.2013.
11. Klas Grönqvist – hjemmesiden: www.elviramadigan.se.
12. Fyns Amts Avis oktober 2016.
13. Fyns Amts Avis 29.8.2021.
14. Fyns Amts Avis 31.8.2021.
15. Keld Bo Larsen, 2019.
16. Anders Enevig, 2005, 170.
17. Taasinge Lokalhistoriske Arkiv: avisartikel i Svendborg Avis fra 1939.
18. Ifølge Kim Engstrøm født i Nørreskov Huse 1949 – barnebarn af Hans Engstrøm.
19. Bo Bomuld Hamilton-Wittendorff, 2007.
20. SANS-1, lydvandring, afsnit 5.
21. Beretterakademiet: fortællerne Maria Junghans og Esther Rützou, 2021.
22. Taasinge Lokalhistoriske Arkiv: avisartikel i Fyns Tidende 1939.